της **Αιμιλίας Τσαγκαράτου***

Ένα από τα κεντρικά ζητήματα που ανοίγει στα πλαίσια του «εθνικού διαλόγου για την Παιδεία» είναι η συζήτηση για το χρόνο εργασίας των εκπαιδευτικών. Οι πρόσφατες δηλώσεις του κ. Λιάκου «να μην συμπίπτουν ο χρόνος διδασκαλίας και ο εργασιακός χρόνος των εκπαιδευτικών», «ο εργασιακός χρόνος να περιλαμβάνει τις παιδαγωγικές συναντήσεις των δασκάλων και των καθηγητών οι οποίοι κάθε βδομάδα θα χαράζουν την εκπαιδευτική πολιτική»(!), αλλά και προηγούμενες δηλώσεις του για «επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών στα κενά τους» δεν είναι τυχαίες. Πέρα από τον τρόπο με τον οποίο φαίνεται να προσανατολίζεται το Υπουργείο Παιδείας να «λύσει» το πρόβλημα της λειτουργίας των σχολείων χωρίς διορισμούς, οφείλουμε να δούμε τη γενικότερη πολιτική στόχευση σε σχέση με τον εργασιακό χρόνο των εκπαιδευτικών, έτσι όπως εκπορεύεται και από τη συνολική εκπαιδευτική πολιτική που διαμορφώνουν και τα υπερεθνικά κέντρα.

**1.** Η αύξηση του χρόνου εργασίας των εκπαιδευτικών είναι μια παγκόσμια τάση. Η τάση αυτή εκφράζεται όχι μόνο με την αύξηση των ωρών διδασκαλίας αλλά με την συνολική εντατικοποίηση και την αύξηση του εξωδιδακτικού φόρτου εργασίας, που σε χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία φτάνει στα όρια της σωματικής και ψυχολογικής εξόντωσης. Από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία μέχρι τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να δουλέψουν περισσότερο και να πληρώνονται λιγότερο. Όλο και δυναμώνουν οι φωνές αντίστασης των εκπαιδευτικών απέναντι στην πολιτική που επιβάλλεται από τον ΟΟΣΑ, την ΕΕ, και την Παγκόσμια Τράπεζα που συμπυκνώνεται στην πρόταση «με όσο το δυνατόν λιγότερες ‘εισροές’ να έχουμε όσο γίνεται περισσότερες ‘εκροές’». Ο σφιχτός έλεγχος και η μείωση της δημόσιας δαπάνης για την εκπαίδευση, όχι μόνο στις χώρες με οικονομική κρίση, σημαίνει ότι πρέπει με όσο γίνεται λιγότερα χρήματα να έχουμε όσο γίνεται περισσότερα και «καλύτερα αποτελέσματα».

Σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής “Education and Training Monitor 2015” «…στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει εξορθολογιστεί σημαντικά ανάμεσα στο 2011-2014. Η Ελλάδα είχε έναν από τους μικρότερους αριθμούς διδακτικών ωρών στον ΟΟΣΑ και έναν από τους μικρότερους αριθμούς μαθητών ανά τμήμα. Επιπλέον, ένας αριθμός από οργανωτικές δυσκαμψίες εμπόδισαν μια λογική κατανομή του προσωπικού. Η αύξηση του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα και η αύξηση του διδακτικού ωραρίου (σημ. αναφέρεται προφανώς στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση) έχει φέρει την Ελλάδα πιο κοντά στις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ». Στη αντίστοιχη έκθεση του ΟΟΣΑ συνολικά για τις χώρες της ΕΕ διαπιστώνεται ότι

η Ελλάδα δαπανά το μεγαλύτερο ποσοστό από τις συνολικές δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση για τη μισθοδοσία των εκπαιδευτικών (80%) από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης – άρα μήπως πρέπει να μειωθούν; Οι δαπάνες για την εκπαίδευση θεωρούνται «επένδυση», άρα λοιπόν δεν πρέπει να υπάρχει «σπατάλη», πρέπει να αξιοποιούνται όσο το δυνατό πιο «αποδοτικά». Αυτή είναι η ουσία των παραπάνω διαπιστώσεων και όχι μια πραγματική καταγραφή της πραγματικότητας αφού όλοι ξέρουμε ότι γίνεται λαθροχειρία στον τρόπο που υπολογίζονται οι ώρες διδασκαλίες και ο μέσος όρος των μαθητών ανά τμήμα στη χώρα μας. Όσο για τις δαπάνες για την παιδεία, ενώ στις ίδιες εκθέσεις εμφανίζεται μια σταδιακή μείωσή τους από το 2010 και μετά σε χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία , η Φινλανδία και άλλες, για την Ελλάδα εμφανίζεται αύξηση κατά 0.3% επί του ΑΕΠ. Φυσικά δεν αναφέρεται πουθενά η δραματική μείωση του ΑΕΠ της χώρας μας την περίοδο της κρίσης…

**2.** Η έννοια του σχολικού χρόνου και για τους εκπαιδευτικούς και για τους μαθητές λειτουργεί πια με όρους αγοράς. Η εντατικοποίηση της εργασίας, που συνήθως την ταυτίζουμε με τον ιδιωτικό τομέα, είναι πραγματικότητα και στην εκπαίδευση. Μια βασική πλευρά των αναδιαρθρώσεων σε αυτήν είναι η προσπάθεια εμπέδωσης της άποψης ότι «ο καλός, σκληρά εργαζόμενος εκπαιδευτικός» είναι η βασική συνιστώσα ενός «καλού και αποτελεσματικού σχολείου». Δεν αφορά μόνο την ώρα που βρίσκεται μέσα στην τάξη, αλλά και όλο εκείνο το χρόνο που θα πρέπει να αφιερώνει για προετοιμασία, σεμινάρια, επιμορφώσεις, διοικητική δουλειά και άλλα – μέσα στα πλαίσια βεβαίως διαχείρισης μιας εκπαιδευτικής πολιτικής που αποφασίζει η εξουσία. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι «ψυχή τε και σώματι» διαθέσιμος ανά πάσα στιγμή για να εμπεδώνει, να διαχειρίζεται και να μαθαίνει πώς να γίνεται ο ιμάντας μεταβίβασης της κυρίαρχης εκπαιδευτικής πολιτικής.

Η εντατικοποίηση βέβαια της δουλειάς των εκπαιδευτικών είναι ήδη εδώ. Το κυνήγι των προγραμμάτων, των σεμιναρίων, των επιμορφώσεων μαζί με τη δυσκολία και την έκταση της διδακτέας ύλης που πρέπει να καλυφθεί συμβάλλουν σε αυτό σε μεγάλο βαθμό. Με δυσκολία διακρίνεται ο εργασιακός χρόνος από τον «ελεύθερο» χρόνο των εκπαιδευτικών που για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του πρώτου αφιερώνουν μεγάλο μέρος του δεύτερου, κάνοντας δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ τους.

Η εντατικοποίηση της δουλειάς των εκπαιδευτικών δεν γίνεται υποχρεωτικά μόνο με αύξηση του διδακτικού ωραρίου. Φυσικά η συζήτηση που γίνεται από το Υπουργείο Παιδείας στη χώρα μας δεν την αποκλείει, για να μπορέσει να «λύσει» το πρόβλημα των μηδενικών διορισμών. Όμως δεν είναι αυτό το κύριο ή το μόνο ζητούμενο. Έχουν πέσει στο τραπέζι προτάσεις για αύξηση της διδακτικής ώρας (από 45 λεπτά σε 60 – πρόταση της «ομάδας

REN» – δηλαδή αύξηση του εργάσιμου χρόνου που αντιστοιχεί σε έως και 5 διδακτικές ώρες χωρίς τυπική αύξηση του ωραρίου!), αύξηση της διάρκειας του χρόνου των διαλειμμάτων με στόχο την παράταση της παραμονής στο σχολείο, η υποχρεωτική παραμονή μέχρι τις 2, η μεταφορά δραστηριοτήτων του συλλόγου διδασκόντων το απόγευμα (συνεδριάσεις συλλόγων διδασκόντων, ενημερώσεις γονέων κλπ). Με αυτό τον τρόπο έχουμε πολλαπλές στοχεύσεις: τη διαχείριση του χρόνου του υπάρχοντος εκπαιδευτικού προσωπικού με τέτοιο τρόπο που να φαίνεται ότι τα σχολεία λειτουργούν «ομαλά», την εντατικοποίηση των εκπαιδευτικών, την προσπάθεια να δοθεί η εντύπωση στην κοινωνία και τους υπόλοιπους εργαζόμενους ότι οι εκπαιδευτικοί «θα πάψουν να είναι τεμπέληδες» και ότι στο εξής θα είναι διαθέσιμοι ανά πάσα στιγμή . Στο τελευταίο ειδικά φαίνεται ότι θα συνηγορήσει και η πλειοψηφία της ΔΟΕ, αφού με τοποθετήσεις μελών του προεδρείου της(!) στις ημερίδες που οργανώνονται αυτή την περίοδο ανά την Ελλάδα με θέμα το σχολείο παρουσιάζουν με θετικό τρόπο την ατζέντα Λιάκου για υποχρεωτική παραμονή των εκπαιδευτικών μέχρι τις 2 , τις συνεδριάσεις των συλλόγων διδασκόντων το απόγευμα , την ενημέρωση των γονέων εκτός ωραρίου γιατί «η κοινωνία θεωρεί ότι δουλεύουμε λίγο».

Τα επιχειρήματα του « κοινωνικού αυτοματισμού» ως πρόσχημα για την αύξηση του διδακτικού και εργασιακού χρόνου των εκπαιδευτικών πρέπει να αντιστραφούν: η αύξηση του χρόνου εργασίας ενός μέρους των εργαζομένων δεν λύνει το πρόβλημα της ανεργίας, αντίθετα το εντείνει αφού δεν χρειάζονται νέες προσλήψεις. Η χειροτέρευση και η εντατικοποίηση των όρων εργασίας των εκπαιδευτικών δεν λύνει, αντίθετα νομιμοποιεί ακόμα περισσότερο αυτό που γίνεται σε άλλους εργασιακούς χώρους. Το ζητούμενο δεν μπορεί να είναι η όροι εργασίας ενός τμήματος των εργαζομένων να επιδεινώνονται για να προσεγγίσουν τις εργασιακές συνθήκες των υπόλοιπων. Το ζητούμενο είναι όλοι μαζί οι εργαζόμενοι να αγωνιστούμε για μείωση του χρόνου εργασίας και μισθούς που να επιτρέπουν αξιοπρεπή διαβίωση. Όσο πιο πολύ χειροτερεύουν οι συνθήκες εργασίας ενός τμήματος των εργαζομένων, τόσο συμπιέζονται προς τα κάτω και οι υπόλοιποι.

**3.** Αυτό που χαρακτηρίζει με μεγαλύτερη ένταση τα τελευταία χρόνια τον εργασιακό χρόνο των εκπαιδευτικών στις χώρες της ΕΕ και όχι μόνο είναι η τυποποίηση, η ποσοτικοποίηση, ο αυστηρός γραφειοκρατικός έλεγχος. *«Ο χρόνος είναι αγαθό ή μέσο που μπορεί να αυξηθεί, να μειωθεί, να γίνει αντικείμενο διαχείρισης, μέτρησης, να δαπανηθεί, να οργανωθεί, να ποσοτικοποιηθεί και να διευθετηθεί για την επίτευξη επιλεγμένων εκπαιδευτικών στόχων. Ο χρόνος, δηλαδή, προβάλλεται ως ποσοτική αντικειμενική, εργαλειακή και οργανωτική μεταβλητή, η οποία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαχείρισης για την επίτευξη στόχων που έχουν ορισθεί από άλλους».* (Γ. Μαυρογιώργος). Μιλώντας για τη δική μας εκπαιδευτική πραγματικότητα, βλέπουμε ότι ο εκπαιδευτικός δεν θεωρείται ως μια αυτόνομη μονάδα, ως

ένας εργαζόμενος με μία θέση σε ένα σχολείο που να μπορεί να αποκτά μόνιμη και σταθερή σχέση με τη σχολική μονάδα και τους μαθητές της, αλλά ως ένα «δοχείο» ωρών, που μπορούν να διατίθενται οπουδήποτε, ελαστικά, με μετακινήσεις, με αυστηρή καταγραφή στο my school. Με αυτό το κριτήριο γίνονται και οι προσλήψεις των αναπληρωτών, με όρους «ωρών» και όχι ανθρώπων γίνεται η καταγραφή των κενών, μετατρέποντας τον εκπαιδευτικό σε «ευέλικτο» και «απασχολήσιμο» εργαζόμενο. Ταυτόχρονα βλέπουμε εκπαιδευτικούς να μετακινούνται ακόμα και για μία ώρα ή να διδάσκουν μαθήματα εκτός της ειδικότητάς τους, στο όνομα να γεμίσει όπως – όπως το πρόγραμμα, να καλύπτονται τα κενά, με πλήρη αδιαφορία απέναντι στο εκπαιδευτική και παιδαγωγική διαδικασία, για την οποία όμως κατά τα άλλα διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους οι πανεπιστημιακοί, το υπουργείο και τα στελέχη της εκπαίδευσης..

**Συμπερασματικά:**

Το Υπουργείο Παιδείας ανοίγει επιθετικά τη συζήτηση για το χρόνο εργασίας των εκπαιδευτικών και όχι μόνο σε σχέση με το διδακτικό ωράριο. Επαναφέρει, στα πλαίσια του «διαλόγου» τις σχετικές “ιδέες” που κατά καιρούς είχαν επιχειρήσει να επιβάλλουν όλοι οι προηγούμενοι υπουργοί παιδείας (από τον Αρσένη και τη Γιαννάκου μέχρι τη Διαμαντοπούλου, τον Αρβανιτόπουλο και το Λοβέρδο). Προσπαθεί να το ντύσει «παιδαγωγικά», απευθύνεται και στην κοινωνία, αναζητά συμμαχίες τις οποίες απ’ ότι φαίνεται τις βρίσκει και στη συνδικαλιστική γραφειοκρατία.

Τα μορφωτικά δικαιώματα των μαθητών μας υπονομεύονται ακόμα περισσότερο μέσα σε ένα σχολείο που θα βλέπει το πρόβλημα της λειτουργίας του ως διαχείριση χρόνου και ωρών, όπου η παιδαγωγική σχέση εκπαιδευτικού – μαθητή τουλάχιστον υπονομεύεται. Η απαίτηση για μαζικούς μόνιμους διορισμούς αφορά και τη λειτουργία των σχολείων και το να βρουν δουλειά οι άνεργοι συνάδελφοί μας αλλά και το να μην ισοπεδώνονται εργασιακά οι εκπαιδευτικοί που ήδη διδάσκουν στα σχολεία. Ταυτόχρονα ο εκπαιδευτικός δεν πρέπει να έχει ελεύθερο χρόνο μόνο «για να διορθώνει, να προετοιμάζεται, να επιμορφώνεται». Έχει κυρίως να κάνει με την ανάγκη να αναπτύσσεται και να βελτιώνεται ως εκπαιδευτικός, ως διανοούμενος, ως υποκείμενο αλλαγής του σχολείου αλλά και της κοινωνίας συνολικά προς όφελος των μορφωτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των μαθητών μας.

**Εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*